

4) створення резервного фонду підприємств на випадок втрат від інвестиційної діяльності за кордоном (самострахування);

5) страхування ризиків іноземного інвестування через державні, приватні та змішані страхові організації та компанії тощо.

1. Барановський О.І. *Інвестиційна безпека / Фінанси України*. – №9. – 1998. – С.60–69.
2. Вітлінський В.В., Наконечний С.І. *Ризик у менеджменті*. – К., 1996.
3. *Економічна енциклопедія. В 3-х томах / Відп.ред. С.В. Мочерний*. – К., 2002.
4. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. *Фінансовий словник*. – 3-тє видання, випр. та доп. – К., 2000.
5. Зальотов О.М. *Особливості страхування інвестиційних ризиків*. / *Український інвестиційний журнал*. – №5–6. – 2000. – С. 50–54.
6. Івченко І.Ю. *Економічні ризики: Навч. посібник*. – К., 2004.
7. Майорова Т.В. *Інвестиційна діяльність. Навч. посібник*. – К., 2003.
8. Машина Н.І. *Економічний ризик і методи його вимірювання: Навч. посібник*. – К., 2003.
9. *Перевозка експортно-імпортних вантажів. Організація логістических систем / Под ред. А.В. Кириченко*. – СПб., 2004.
10. Скоромнюк М.О. *Невизначеність і ризики в інвестиційних процесах / Фінанси України*. – №5. – 2003. – С. 13–19.
11. Федоренко В.Г., Гойко А.Ф. *Інвестознавство*. – К., 2000.

УДК 330.354

І.О. Дейнега

Національний університет “Львівська політехніка”

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПОЖИВАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

© Дейнега І.О., 2005

Розглянуто та проаналізовано кількісні й якісні характеристики облікових систем, у яких нагромаджується інформація про споживання основних засобів. Здійснено порівняльний аналіз інформаційного насичення автоматизованих систем “1С: Підприємство” (конфігурація “Бухгалтерський облік для України”) та “Парус–Підприємство”. Визначено напрямки їх вдосконалення для можливої адаптації до потреб управління споживанням основних засобів.

It is considered and quantitative and high-quality descriptions of the registration systems which information about consumption of basic facilities accumulates at are analysed. The comparative analysis of informative saturation of the automated systems “1C is carried out: Enterprise” (configuration “record-keeping for Ukraine”) and “Sail-enterprise”. Directions of their perfection are definite for possible adaptation to the necessities of management by consumption of basic facilities.

Постановка проблеми. Підприємство – це складна інтеграційна система, функціонування якої можливе лише за умови оптимального поєднання різних видів ресурсів: матеріальних, технічних, енергетичних, трудових, фінансових та інформаційних. Особливої уваги заслуговують останні, оскільки на їх основі забезпечується ефективне використання інших видів ресурсів. Будь-яка система управління може функціонувати тільки якщо в ній циркулює інформація. Будь-який процес управління, зокрема й управління споживанням основних засобів, – це насамперед інформаційний процес, який передбачає виконання функцій із збирання, передавання, обробки, аналізу даних та прийняття відповідних рішень на основі отриманої інформації.

В умовах дедалі сильнішої конкуренції ефективна діяльність підприємства можлива лише за умови своєчасного використання достовірної та повної інформації про його внутрішній розвиток та зовнішнє середовище функціонування. На більшості вітчизняних підприємств відсутні бази даних, використання яких повністю задовольняли б інформаційні потреби при обґрунтуванні та прийнятті ефективних рішень щодо споживання основних засобів, а також – можливості їх накопичення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами інформаційного забезпечення займалися Г.Ф. Асонов, Т.А. Желтан, З.В. Афанасьєв, В.Н. Ярошенко, М.І. Крулькевич, І.Ф. Черноволєнко, Т.В. Василькова, В.Ф. Ситник, К.В. Пономарьова, Л.Г. Кузьмін, О.В. Харіна та інші. Проте в науковій літературі не повною мірою розглядаються проблеми побудови баз даних, які б акумулювали відомості про споживання основних засобів і відповідали специфіці діяльності підприємств в умовах транзитивної економіки.

Формулювання цілей статті. Викладене вище вказує на необхідність дослідження форм, що застосовують підприємства для створення баз даних щодо споживання основних засобів, та на основі виконаного аналізу визначення основних напрямків вдосконалення інформаційного забезпечення управління споживання основних засобів на підприємстві.

Виклад основного матеріалу. На вітчизняних підприємствах бази даних, які стосуються споживання основних засобів, можуть формуватись вручну на основі форм первинного бухгалтерського обліку чи за допомогою автоматизованих систем інформаційного забезпечення.

Носіями внутрішньої інформації, що стосується використання основних засобів підприємства, на сучасному етапі при неавтоматизованій формі обліку є форми № ОЗ-1, ОЗ-2, ОЗ-3, ОЗ-4, ОЗ-6, ОЗ-7, ОЗ-8, ОЗ-9, ОЗ-14, ОЗ-15, ОЗ-16. Порівняльний аналіз змісту даних форм дає можливість зробити деякі узагальнення щодо їх інформаційного насичення (табл. 1).

Таблиця 1

Інформаційне насичення первинних форм бухгалтерського обліку стосовно основних засобів підприємства

Зміст даних	Форма							
	ОЗ-1	ОЗ-2	ОЗ-3, ОЗ-4	ОЗ-6	ОЗ-7	ОЗ-8	ОЗ-9	ОЗ-14, ОЗ-15, ОЗ-16
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Вид, назва об'єкта, інвентарний номер (а також призначення об'єкта – ОЗ-6)	+	+	+	+	-	-	+	+
Назва класифікаційної групи	-	-	-	-	-	+	+	+
Рік побудови або випуску заводом	+	-	+	+	-	-	-	-
Дата введення в експлуатацію (в ОЗ-8 – місяць введення об'єкта (вартість))	+	-	+	+	-	+	-	-
Назва заводу-виробника	-	-	-	+	-	-	-	-
Заводський номер об'єкта	+	+	+	+	-	-	-	-
Дата вибуття	-	-	+	+	-	-	-	-
Первісна (балансова) вартість	+	-	-	+	-	-	+	+
Норма амортизаційних відрахувань (на повне відновлення, на капітальний ремонт)	+	-	+	+	-	-	-	+
Сума нарахованої амортизації за період	+	-	+	+	-	+	-	+
Коротка технічна характеристика об'єкта	+	-	+	+	-	-	-	-
Наявність дорогоцінних металів (вид, маса)	-	-	+	+	-	-	-	-
Відомості про ремонт ОЗ (вартість ремонту, зміни технічних характеристик ОЗ, перелік неусунутих дефектів)	-	+	-	+	-	-	-	-
Кількість ремонтів із зазначенням їх загальної вартості	-	-	+	+	-	+	-	-
Назва структурного підрозділу, на якому цей об'єкт обліковується (обліковувався)	+	+	+	+	-	+	+	+

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Результати ліквідації об'єкта (витрати на ліквідацію, виручка від реалізації об'єкта)	-	-	+	-	-	-	-	-
Причина вибуття (списання, ліквідація, внутрішньозаводське переміщення інше)	-	-	+	+	-	+	+	-
Період, охоплений обліком інвентарних карток; номер інвентарної картки	-	-	-	-	+	-	-	-
Відомості про вартість об'єктів, прийнятих в експлуатацію та переданих у резерв; вартість основних засобів, не прийнятих у розрахунок при нарахуванні амортизації	-	-	-	-	-	-	-	+

Джерело : опрацювання власне на основі [5–6].

Узагальнення змісту документів первинного бухгалтерського обліку підтверджує факт значної кількості повторів однієї й тієї самої інформації у різних формах документів. Середня частота повторів одних і тих самих даних, що стосуються перебування технічних об'єктів на підприємстві, становить 3,16 разів. Це знижує якість цієї інформації з погляду її стислості та конкретності, вимагає більших затрат часу на її обробку, що згодом може призвести до зниження її своєчасності й падіння загального рівня якості.

Проте, незважаючи на велику кількість і місткість кожного з розглянутих документів, в жодному з них не відображена інформація щодо ступеня реального зношення основного засобу, обсягу випущеної продукції (виконаних робіт) під час його експлуатації. Тобто чинна документальна база не дає можливості враховувати час реального використання основних засобів у виробничому процесі.

Отже, в чинній інформаційній базі підприємства технічний засіб розглядається як одиниця основних фондів, що має первісну та залишкову вартість, здатність поступово втрачати свою вартість, а також поновлювати її у результаті ремонту (модернізації, реконструкції); має здатність змінювати місце використання як у межах підприємства (відділ, підрозділ, цех), так і в межах народногосподарського виробництва. Технічний засіб не розглядається в контексті “основний засіб”, тобто такий, що має здатність створювати продукт певної кількості й якості.

Виявлені недоліки неавтоматизованої системи інформаційного забезпечення до деякої міри усувають автоматизовані системи обліку. Для підприємств України можна вважати доступними системи: R/3, “Галактика”, “Парус”, “Fin Expert”, “Сфера”, БЕСТ, “1С: Підприємство”, “Спрут”, “АБТ” [3, с. 105]. Найбільшим попитом серед підприємств малого та середнього бізнесу користуються такі програмні продукти, як “1С: Підприємство” (конфігурація “Бухгалтерський облік для України”) та “Парус-Підприємство”. Результати їх порівняльного аналізу з погляду забезпечення автоматизації обліку основних засобів наводяться в табл. 2.

Враховуючи те, що кожна розглянута характеристика має різний вплив на здатність задовольнити конкретні, пов'язані зі споживанням основних засобів, інформаційні потреби підприємства, для порівняння якості автоматизованих систем недостатньо простого додавання отриманих проміжних оцінок окремих складових інформаційного забезпечення. Для одержання окремих результуючих оцінок по системах обліку “1С: Підприємство” (конфігурація “Бухгалтерський облік для України”) та “Парус-Підприємство” показники критеріїв якості інформаційного забезпечення були відкориговані ваговими коефіцієнтами, значення котрих отримали після попереднього узагальнення оцінок експертів (табл. 3).

Основні характеристики автоматизованих систем “1С: Підприємство” (конфігурація “Бухгалтерський облік для України”) та “Парус–Підприємство”

№ з/п	Характеристика	“1С: Підприємство”	“Парус – Підприємство”
1	2	3	4
<i>Формування інформаційної бази</i>			
1.	Наявність довідників, які містять інформацію про (доступність інформаційного забезпечення):		
1.1.	необоротні активи	+	+
1.2.	методи нарахування амортизації	-	+
1.3.	групи основних засобів	+	+
1.4.	вміст дорогоцінних металів в основних засобах	-	+
2.	Забезпечення автоматизації операцій з основними засобами в бухгалтерському і податковому обліку за допомогою створення документів по (комплексність інформаційного забезпечення):		
2.1.	придбанню основних фондів	+	+
2.2.	введенню в експлуатацію основних засобів	+	+
2.3.	списанню основного засобу:		
2.3.1.	– внаслідок ліквідації	+	+
2.3.2.	– внаслідок реалізації	+	-
2.3.3.	– з оприбуткуванням комплектуючих	-	+
2.4.	внутрішньому переміщенню основного засобу	-	+
2.5.	переоцінці основного засобу	-	+
2.6.	модернізації основного засобу	-	+
2.7.	нарахуванню амортизації	+	+
2.8.	підтримці основного засобу в робочому стані (ремонт)	-	+
3.	Можливість коригування користувачем нормативно–довідкової інформації (адекватність інформаційної системи запитам користувачів):		
3.1.	про основний засіб як об’єкт обліку (назва, рахунок обліку, вартісні характеристики, інвентарні дані)	+	+
3.2.	про методи нарахування амортизації в бухгалтерському і податковому обліку	-	+
3.3.	про належність основного засобу до певної групи	+	+
3.4.	про комплектуючі основного засобу	-	+
3.5.	про дорогоцінні метали, що містить основний засіб	-	+
Обробка даних			
1.	Автоматичне формування господарських операцій при проведенні документів	+	-
2.	Можливість коригування облікової інформації (адекватність інформаційної системи запитам користувачів):		
2.1.	проведених документів	+	-
2.2.	господарських операцій, що створені на підставі документів	-	+
2.3.	відміна операції незалежно від часу її реєстрації	+	-
2.4.	вибір користувачем типу господарської операції при проведенні документа	-	+
2.5.	облікових реєстрів, відомостей	-	-
2.6.	звітних документів	+	+
3.	Швидкодія отримання первинних і звітних документів	+	-
<i>Видача (використання) інформації</i>			
1.	Отримання друкованих форм первинних та звітних документів, що відображають інформацію про основний засіб	+	+

1	2	3	4
2.	Можливість перегляду інформації про історію операцій з об'єктом (різнобічність)	+	+
3.	Можливість створення та підключення до інформаційної бази даних форм звітності, розроблених користувачем	-	+

“+” – характеристика наявна (1 бал); “-” – характеристика відсутня (0 балів).

Таблиця 3

**Порівняльний аналіз якості автоматизованого
інформаційного забезпечення виробничого споживання основних засобів
(на прикладі “1С: Підприємство” та “Парус-Підприємство”)**

№ з/п	Критерії якості інформаційного забезпечення	Ваговий коефіцієнт критерію	Оцінка, бали	
			1С: Підприємство	Парус-Підприємство
1	2	3	4	5
Формування інформаційної бази				
1.	Доступність	0,1	2	4
2.	Комплексність	0,3	5	9
3.	Адекватність	0,05	2	5
Обробка даних				
1.	Швидкодія отримання первинних документів	0,1	1	0
2.	Автоматичне формування господарських операцій при проведенні документів	0,05	1	0
3.	Адекватність	0,05	3	3
Видача (використання) інформації				
1.	Отримання друкованих форм первинних та звітних документів	0,2	1	1
2.	Різнобічність	0,1	1	1
3.	Можливість створення та підключення до інформаційної бази форм звітності, розроблених користувачем (адекватність)	0,05	0	1
Сума добутоків		---	2,4	3,85

Джерело : опрацювання власне із урахуванням експертних оцінок.

На основі отриманого результату можемо зробити висновок про те, що якість автоматизованої інформаційної системи “Парус-Підприємство” з аспекту інформаційного забезпечення виробничого споживання основних засобів є вищою щодо “1С: Бухгалтерія”. Цю перевагу система отримала за рахунок здатності мобільніше пристосовуватися до стохастичних змін зовнішнього середовища, тому за оперативною швидкістю вирішення поточних завдань дещо поступається перед своїм основним конкурентом. Проте в сучасних умовах господарювання можливість швидкої адаптації системи є важливішою за оперативну швидкість. Остання є актуальною, якщо б підприємство було стійке до змін зовнішнього середовища або якщо б саме зовнішнє середовище не змінювалося.

За умови розвитку конкурентного ринку, постійних макроекономічних змін, що зумовлені поетапним переходом економіки України до ринкових засад господарювання підприємств, існування таких ситуацій практично неможливе.

Позитивною рисою застосування “Парус-Підприємство” є можливість її гнучкого налагодження користувачем без втручання розробника, реєстрації практично всіх операцій з основними засобами та вибору запису, який буде формуватися в журналі операцій, створення користувачем шаблонів документів.

Проте незважаючи, на виявлені позитивні особливості автоматизованої системи обліку “Парус–Підприємство” порівняно з іншими автоматизованими системами обліку інформації стосовно споживання основних засобів підприємства, необхідно зазначити, що вона має й певні недоліки:

- 1) не дає можливості повністю охопити всю внутрішню інформацію про споживання основних засобів;
- 2) не дає можливості зафіксувати зовнішню інформацію, що стосується споживання основних засобів та виконати її обробку і, відповідно, не дає змоги здійснити комплексне управління виробничим споживання основних засобів, адаптоване до специфіки діяльності підприємств маркетингової орієнтації.

Висновки. Найповніше забезпечує інформаційні потреби системи управління щодо прийняття рішень щодо споживання основних засобів автоматизована система БО “Парус–Підприємство”. Ця система краще враховує особливості законодавства України та специфічні особливості діяльності підприємств в умовах дії конкурентного середовища. Важливим чинником є забезпечення нею повноти обробки внутрішньої інформації, можливості гнучкого налагодження користувачем та швидкодії, а також ринкова вартість та післяпродажна підтримка розробником. Проте й вона не забезпечує отримання всієї необхідної інформації про умови споживання основного засобу на підприємстві, і тому, відповідно, потребує доопрацювання для розширення інформаційних можливостей.

1. Асонов Г.Ф., Желтан Т.А. *Информационное обеспечение инновационных процессов в новых условиях хозяйствования.* – К., 1990.2. Афанасьев З.В., Ярошенко В.Н. *Эффективность информационного обеспечения управления.* – М., 1987. *Информационные и экспертные системы в предпринимательской деятельности / М.И. Крулькевич, И.Ф. Черноволенко, Т.В. Василькова и др.* – Донецк, 1999. 4. *Основи інформаційних систем: Навч. посібник / В.Ф. Ситник та ін.* – К., 2001. 5. *Первичный учет на предприятии: правила ведения и документы.* – Х., 2001. 6. *Примакова О. Основні засоби: бухгалтерський та податковий облік.* – Х., 2002.

УДК 658.628

О.Є. Дейнека

Тернопільська академія народного господарства

УПРАВЛІННЯ АСОРТИМЕНТОМ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ РОЗДРІБНОЇ КОНЦЕПЦІЇ

© Дейнека О.Є., 2005

Розглянуто основні причини та напрямки зміни концепції роздрібного підприємства. Проаналізовано основні підходи до визначення товарної категорії та формування товарного асортименту. Обґрунтовано необхідність використання менеджменту категорій для ефективного управління асортиментом. Запропоновано ієрархію товарних рівнів в асортименті та управління асортиментом на засадах менеджменту категорій

In the article principal reasons and directions of change of retail enterprise conception are considered. Basic approaches are analyzed in determination of product category and forming of product mix. It is grounded the necessity of the use of category management approach for effectiveness increasing of the product mix. The hierarchy of commodity levels is offered in an assortment as well as the process of category management.

Постановка проблеми. Перед торговельними підприємствами постають проблеми ефективного управління асортиментом через те, що вони стикаються із затоварюванням окремими групами товарів, нерівномірним попитом, втратами коштів на знижках, акціях із стимулювання збуту, а